

Ἀγαπητοί μας φίλοι,

Τὸ ἔθιμο τοῦ «Χοροῦ τῆς Παλαιᾶς Χώρας ἢ Χοροῦ τῆς Λαμπρῆς», εἶναι παλαιότατο στὴν Λαογραφία τῆς Αἴγινας.

Ἐναντί ὁποιοῦνδήποτε ἄλλων περιγραφῶν, κρίναμε σκόπιμο νὰ παραθέσουμε αὐτούσιον τὸ κείμενον τοῦ διακεκριμένου πατριώτη μας «Παναγιώτου Ν. Ἑρειώτου», ὁ ὁποῖος περιγράφει τὸν ἐν λόγω χορὸν παραστατικώτατα.

Τὸ κείμενον εἶναι ἐκδομένο τὸ ἔτος 1921 στὸ περιοδικὸ τῆς Ἑλληνικῆς Λαογραφικῆς Ἑταιρείας «ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ», τόμος Η', τεῦχος Α-Β καὶ σελ. 67-108.

Τοῦ κειμένου τούτου προτάσσεται σημείωμα τοῦ δημάρχου Αἴγινας Τρύφωνος Γκότση, ὁ ὁποῖος «ἀγκάλιασε» τὴν ἐκδήλωση αὐτὴ καὶ τὴν περιέλαβε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Δήμου, καθὼς καὶ μιὰ σύντομη παρουσίαση τῶν δύο συλλόγων ποὺ συμμετέχουν σ' αὐτή.

Ἐξώφυλλο: Γενικὴ ἄποψη παραλίας Αἴγινας.

Ὅπισθόφυλλο: Ἀμαξάκι μπροστὰ στὸν «Ἅγιον Νικόλα».

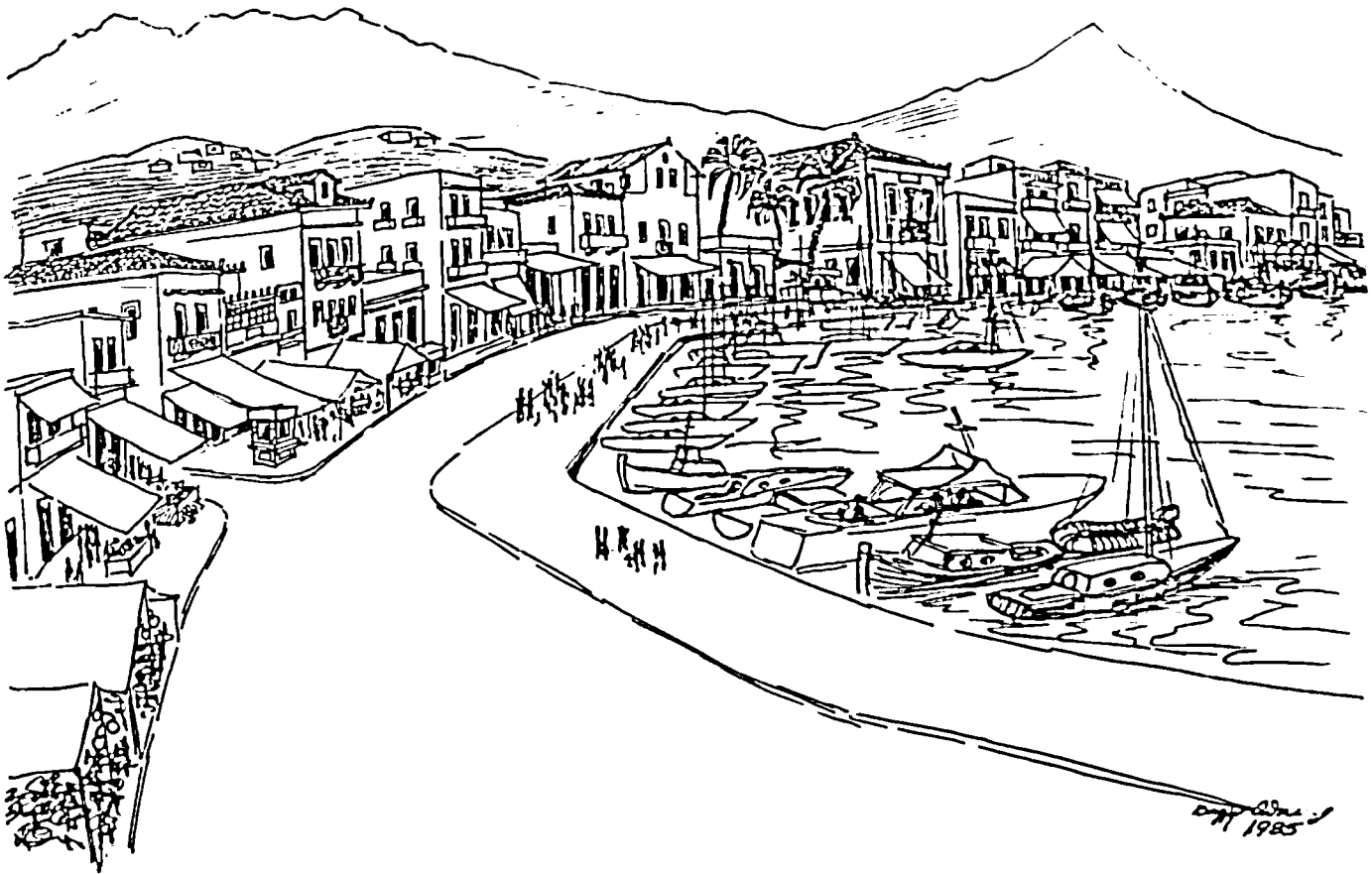
Τὰ σχέδια τοῦ ἐξωφύλλου καὶ τοῦ ὀπισθοφύλλου εἶναι τοῦ Βαγγέλη Ἀθανασίου ἀπὸ ἡμερολόγιον ποὺ ἐξέδωσε τὸ «Λαογραφικὸ Μουσεῖο Αἴγινας» τὸ 1986.

Ἐκδοση: Δήμου Αἴγινας, 1991

Ἐπιμέλεια ἔκδοσης: Σύλλογος πρὸς διάσωση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς καὶ παράδοσης.

ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

ΑΙΓΙΝΑ 1991

ΔΗΜΟΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

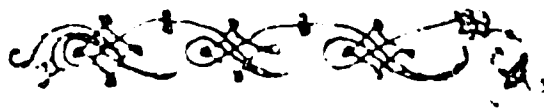
Οί νέοι τοῦ «Συλλόγου πρὸς διάσωση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς καὶ ζήτησαν ἀπὸ τὸ Δῆμο νὰ τοὺς συμπαρασταθεῖ γιὰ νὰ ἀναβιώσουν τὸ Χορὸ τῆς Λαμπρῆς.

Ἡ Δημοτικὴ Ἄρχὴ πιστεύοντας στὴν ἀξία τῆς παράδοσης καὶ στὴν ἐπιθυμία της νὰ βοηθήσει κάθε πολιτιστικὴ κίνηση στὸ νησί μας καὶ ἰδιαίτερα νὰ ἐπιβοηθήσει τοὺς νέους τῆς Αἴγινας ποὺ παίρνουν τέτοιες πρωτοβουλίες, δέχθηκε νὰ ἐνισχύσει τὴν πρωτοβουλία αὐτὴ, προσφέροντας κάθε δυνατὴ ἠθικὴ καὶ ὕλικὴ συμπαράσταση.

Ἔτσι μὲ τὴν συνεργασία καὶ τοῦ χορευτικοῦ ὀμίλου τοῦ «Συλλόγου Γυναικῶν Αἴγινας», ποὺ ἐπίσης προσεφέρθη νὰ συμμετάσχει στὴν ἐκδήλωση, ὀργανώνεται τὴν Τρίτη τοῦ Πάσχα τὸ ἀπόγευμα ἢ γιορτὴ τοῦ Χοροῦ τῆς Λαμπρῆς.

Ἡ Δημοτικὴ Ἄρχὴ συγχαίρει τοὺς νέους συμπατριῶτες της γιὰ τὴν πρωτοβουλία τους καὶ καλεῖ τὸ λαὸ τῆς Αἴγινας νὰ στηρίξει μὲ τὴν συμμετοχὴ του καὶ τὴν ἀγάπη του τὴν προσπάθεια αὐτὴ ποὺ συμβάλλει ὄχι μόνο στὴν διατήρηση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς, ἀλλὰ καὶ προβάλλει τὴν σημερινὴ Αἴγινα.

ὁ Δήμαρχος
Τρύφων Γκότσης

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΑΪΓΙΝΑΣ

Ὁ Σύλλογος Γυναικῶν Αἴγινας ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1979 (ὑπ. ἀριθμ. 471/74 ἀπόφ. Πρωτ. Πειραιῶς).

Σκοπὸς του εἶναι ἡ πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ πολιτιστικὴ ἀνάψωση τῶν γυναικῶν τῆς Αἴγινας, ἡ ὑγεία, μόρφωση καὶ ψυχαγωγία τῆς νεολαίας τῆς Αἴγινας, καθὼς καὶ ἡ βελτίωση τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῆς γυναίκα, τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς οἰκογένειας.

Τὰ μέσα ποὺ μετέρχεται ὁ Σύλλογος γιὰ τὴν ἐπίτευξη τῶν σκοπῶν του εἶναι:

Ὁργάνωση διαλέξεων, σεμιναρίων, μορφωτικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων, ἐκθέσεις λαϊκῆς τέχνης, ἐκπαιδεύσεις χειροτεχνίας, κλπ.

Τέλος, ὁ Σύλλογος δημιούργησε τὸ χορευτικὸ συγκρότημα ἑλληνικῶν παραδοσιακῶν χορῶν, γιὰ νέους καὶ νέες, τὸ ὁποῖο, σύμφωνα μὲ ἀπόψεις εἰδικῶν ποὺ τὸ ἔχουν ἐπισκεφθεῖ κατὰ διαστήματα, ἔχει τὶς δυνατότητες νὰ ἐξελιχθεῖ σ' ἓνα ἀπὸ τὰ καλύτερα συγκροτήματα.

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Ὁ «Σύλλογος πρὸς διάσωση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς καὶ παράδοσης» καταρτίστηκε τὸ 1988 στὴν Αἴγινα, ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1990 λειτουργεῖ ὡς σωματεῖο ἀναγνωρισμένο ἀπὸ τὸ Πρωτοδικεῖο Πειραιῶς.

Ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ ὁμάδα φίλων πού, πρῶτα ἀπ' ὅλα, τοὺς συνδέει τὸ κοινὸ μεράκι γιὰ τὴ διάσωση τῆς πολιτιστικῆς μας κληρονομιάς καὶ ὁ ζῆλος γιὰ τὴν ὁμαλὴ συνέχεια τῆς ἐλληνικῆς ὀρθοδόξου παραδόσεώς μας.

Ἡ προσπάθεια αὐτὴ ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ ἀκαταμάχητη δίψα γιὰ ἀντίσταση ἐναντία στὴ συνεχιζόμενη ἀδιαφορία γιὰ τὴν τύχη τῶν ἐλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων, τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς καὶ τῶν πολιτιστικῶν κτισμάτων τῆς πατρίδας καὶ τοῦ νησιοῦ μας εἰδικότερα.

Ἀπ' τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας του, οἱ σκοποὶ τοῦ Συλλόγου στράφηκαν πρὸς δύο κατευθύνσεις. Τὴν πρώτη θέση βέβαια κατέχει ἡ διάσωση καὶ ἀναβίωση τῶν παραδόσεών μας, τῶν γνησίων ἠθῶν καὶ ἐθίμων τοῦ νησιοῦ καὶ τῆς πατρίδος μας. Ἦδη, ἐδῶ καὶ τρία χρόνια, ἀναβιώνουμε τὸ ἔθιμο τῶν καλάντων τὰ Χριστούγεννα, τὴν Πρωτοχρονιὰ καὶ τὸ Σάββατο τοῦ Λαζάρου, ἐνῶ φέτος γίνεται τὸ ξεκίνημα γιὰ τὴν ἀναβίωση τοῦ Χοροῦ τῆς Λαμπρῆς.

Ταυτόχρονα μὲ αὐτὸ τὸ σκοπὸ καταβάλλεται προσπάθεια ὥστε νὰ διασωθοῦν τὰ πολιτιστικὰ μνημεῖα τοῦ τόπου μας. Ἐδῶ πρωταρχικὸ στόχο τοῦ Συλλόγου ἀποτελεῖ ἡ συντήρηση τῆς Μεσαιωνικῆς Ἀκροπόλεως τῆς Αἴγινας, τῆς Παλαιᾶς Χώρας. Ὁ Σύλλογος ἐξέδωσε φέτος ἓνα ἡμερολόγιο τοίχου ποὺ περιλαμβάνει εἰκόνες ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες τῆς Παλαιᾶς Χώρας, ἐγκαινιάζοντας ἔτσι ἓνα δύσκολο ἀγῶνα γιὰ τὴν διάσωση τῶν λαμπρῶν αὐτῶν μνημείων τοῦ νησιοῦ μας.

Ἐπίσης ὁ Σύλλογος ἔχει ὀργανώσει ὀρχήστρα καὶ χορωδία παραδοσιακῆς μουσικῆς γιὰ τὴ μελέτη καὶ διάσωση τῶν δημοτικῶν τρα-

γουδιῶν τῆς πατρίδος μας καὶ κυρίως τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Αἴγινας, καθὼς καὶ παιδικὴ χορωδία γιὰ ἀγόρια καὶ κορίτσια τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Ἄπὸ τὸν Ἀπρίλιο θὰ ξεκινήσει ἀκόμη ἡ λειτουργία τῆς Σχολῆς τῶν παραδοσιακῶν μουσικῶν ὀργάνων, ὅπου θὰ μποροῦν, ὅσοι ἐνδιαφέρονται, νὰ μνηθοῦν στὴν τεχνικὴ τῶν ὀργάνων ποὺ συνοδεύουν τοὺς καημοὺς καὶ τὰ μεράκια τοῦ λαοῦ μας.

Τέλος, ὁ Σύλλογος ἔχει πραγματοποιήσει ἐκδηλώσεις στὴν Αἴγινα, στὴν Ὑδρα καθὼς καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ στὸ Κέντρο Μικρασιατικῶν Σπουδῶν.

Ο ΧΟΡΟΣ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ ΙΔΙΑ ΕΝ ΤΗ ΕΝ ΑΙΓΙΝΗ ΠΑΛΑΙΑ ΧΩΡΑ¹

Π. Ν. ΗΡΕΙΩΤΟΥ δ.φ.

Οί παλαιότεροι Αιγινήται ἦσαν εἰς ἄκρον φιλέορτοι, τὰς πλείστας ἑορτὰς τοῦ ἑορτολογίου τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς θρησκείας ἡμῶν μετ' εὐλαβείας ἐτήρουν καὶ προσηκόντως ἐώρταζον καὶ πρὸς τιμὴν πλείστων Ἀγίων εἶχον ἰδρύσει ἐν τε τῇ πόλει, τῇ νῦν Παλαιᾷ χώρᾳ καλουμένη, καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς πλείστα ἐξωκκλήσια². Κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀγίων ἐτελοῦντο καὶ πανηγύρεις καὶ τὰ συμπαραομαρτοῦντα ταύταις, εὐωχία καὶ χοροί. Καὶ πολλοὶ μὲν χοροὶ ἐγίνοντο ἐν ταῖς πανηγύρεσι τῶν ἑορτῶν τῶν Ἀγίων, ἀλλ' ὁ ἐξοχώτερος, ὁ μεγαλοπρεπέστερος χορὸς ἐτελεῖτο κατὰ τὴν Λαμπρὰν καὶ δὴ κατὰ τὴν δευτέραν Ἀνάστασιν ἢ Ἀγάπην. Ὁ χορὸς οὗτος ἦτο διττός, μικρὸς καὶ μεγάλος.

Ὁ μικρὸς
χορὸς

Ὁ μικρὸς χορὸς ἐγίνετο, ὅπως καὶ κατὰ τὰς διαφόρους πανηγύρεις καὶ διασκεδάσεις γίνεται νῦν, εἶχεν ὁμῶς καὶ κάποιον ἄλλον σκοπὸν

1. Παλαιὰ χώρα ἢ κατὰ τὸ Αἰγινήτικόν γλωσσικὸν ἰδίωμα Παλαιὰ Χώρα, τ.ἔ. παλαιὰ πόλις, καλεῖται νῦν οὕτως ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν νῦν νέαν πόλιν. Ἡ πρωτεύουσα τῆς νήσου ἦτο ἐκ παλαιωτάτων χρόνων, ἐνθα καὶ ἡ νῦν, ἀλλ' ἔνεκα τῶν συχνῶν καταστροφῶν, ἃς ὑφίστατο αὕτη ὑπὸ τῶν πειρατῶν, ἐγκατελείφθη καὶ ἐκτίσθη νέα ἐνδοτέρω τῆς νήσου, ἐνθα νῦν ἡ Παλαιὰ χώρα, ἣτις καὶ πάλιν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγκατελείφθη, ἐπανελθόντων τῶν κατοίκων εἰς τὴν προτέραν. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἀλλαχοῦ θὰ ρηθῶσι τὰ δέοντα, ἐνταῦθα δὲ περὶ τῶν συνηθειῶν κλπ. τῶν κατοίκων ἐν ἐκείνῃ καὶ ἐν ταύτῃ.

2. Ἐξωκκλήσια ἔχουσιν ἰδρυθῆ ἐν τε τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς τῆς Αἰγίνης τοσαῦτα, ὥστε εἰς περιηγητὴν ἀλλοδαπὸν, ἐπισκεφθέντα τὴν νῆσον κατὰ τὴν 18 ἐκ., νὰ κάμωσι μεγίστην ἐντύπωσιν, ἣτις τῷ διήγειρε σφοδρὰν ἐπιθυμίαν νὰ ἐρωτήσῃ εἰδότας περὶ τοῦ ποσοῦ αὐτῶν. Ἡ ἀπάντησις, ἣν ἔλαβεν εἰς τὴν ἐρώτησίν του ταύτην, ἦτο, ὅτι ὑπάρχουσιν ἐξωκκλήσια τοσαῦτα, ὅσαι εἶνε αἱ ἡμέραι τοῦ ἐνιαυτοῦ. Καὶ τοῦτο μὲν δὲν εἶνε ἀληθές, ἀλλὰ τὸ ἀληθές εἶνε, ὅτι ὑπάρχουσι τοιαῦτα ὑπερβολικῶς πολλὰ, ὡς δύναται τις νὰ βεβαιωθῆ ἐκ τε τῶν ἐτι διασφωζομένων καὶ ἐκ τῶν ἐρειπίων πολλῶν τοιούτων. Πλείστα τοιαῦτα διασφωζονται ἐν τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ, ἐνθα νῦν ἰδρυθῆ μονὴ καλογραιῶν καὶ ἐν ἣ ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἐκ τῆς νήσου Ζακύνθου Ἀγίου Διονυσίου ἐπισκόπου τῆς νήσου Αἰγίνης.

ἐκτὸς τοῦ τῆς τέρψεως, εἶχε σκοπὸν ἀποκαλυπτικόν. Ἐὰν δηλαδὴ νέος τις ἠῤῥατο νεανιδὸς τινος, ἐκάλει αὐτὴν καὶ συνεχόρευον, τοῦτο δὲ ἦτο ἀποκάλυψις τῆς ἀμοιβαίας συμπαθείας τῶν νέων καὶ ἠνάγκαζε τοὺς οἰκείους των νὰ σπεύσωσι νὰ συνδέσωσιν αὐτοὺς διὰ γάμου. Λόγος ἄλλος δὲν ἐχώρει, ὁ γάμος ἔπρεπε κατὰ πάντα τρόπον νὰ τελεσθῆ, διότι ἄλλως ἔθεωρεῖτο βαρεῖα ὕβρις ἴδια διὰ τὴν νέαν. Ληπτέον ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθα τὰ Ἑλληνικὰ ἐν γένει ἔθιμα. Ὁ χορὸς δ' οὗτος ἐγένετο ἐν τῇ ἐν τῇ Παλαιᾷ Χώρα θέσει, τῇ καλουμένῃ Πλάστα³ καὶ κειμένη ἔμπροσθεν τοῦ αὐτόθι ναοῦ τῆς Παναγίας τῆς ἐπικαλουμένης *Φοριτίσης*.

Ὁ μέγας χορὸς

Ὁ μέγας χορὸς, ὅστις ἐγένετο ἐν μείζονι πλατεῖα, κειμένη ἐνθα ὁ αὐτόθι ναὸς τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ⁴, ἐγένετο ὡς ἑξῆς. Προκειμένου

νὰ τελεσθῆ οὗτος, διεκόπτετο ὁ ἐν τῇ Πλάστα τελούμενος καὶ ὅλοι οἱ αὐτόθι χορεύοντες καὶ μὴ μετέβαινον καὶ συνηθορίζοντο ἐν τῇ πρὸ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σταυροῦ πλατεῖα, ἵνα μετάσχωσιν ὅλοι ἀνεξαιρέτως τοῦ χοροῦ. Ὁ χορὸς ἦτο κλειστὸς (ἐγκύκλιος) ἄνευ χορηγοῦ, ὁ δὲ κύκλος του ἐγένετο τόσον εὐρύς, ὥστε ὁ ναὸς, ὅστις δὲν εἶνε καὶ πολὺ μέγας, εὐρίσκετο ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ κύκλου. Ἐν τῷ χορῷ τούτῳ ἐτηρεῖτο ἡ ἑξῆς τάξις ὡς πρὸς τὴν τοποθέτησιν τῶν χορευτῶν. Πρῶτοι ἐπιάνοντο οἱ γέροντες, εἶτα οἱ ἐν γένει ἄγαμοι ἄνδρες, μεθ' οὓς οἱ ἑγγαμοὶ καὶ πάλιν γέροντες, οὕτως ἀπετελεῖτο ἐν τόξον ἐξ ἀνδρῶν. Ὡς πρὸς τὰς γυναῖκας πρῶται ἐπιάνοντο αἱ γραῖαι, μεθ' ἃς αἱ νεανίδες, εἶτα αἱ ἑγγαμοὶ γυναῖκες καὶ τέλος πάλιν αἱ γραῖαι, οὕτω δὲ ἀπετελεῖτο ἕτερον τόξον ἐκ·γυναικῶν, τῶν δύο δὲ τούτων τόξων ἐρχομένων εἰς σύνδεσιν, ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν γέροντες καὶ γραῖαι. Νὰ εἶπω

3. Πλάστα εἶνε μικρὰ λιθόστρωτος πλατεῖα, ἣτις ἐχρησίμευεν ὡς τόπος συνελεύσεως τῶν προεστώτων τῆς νήσου, ὡς ἀγορά, forum, ὅθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον *Φορίτισσα* τὸ ἀποδοθὲν εἰς τὴν Παναγίαν.

4. Ἐκ τοῦ τόπου ἐνθα ἐγένοντο οἱ χοροὶ οἱ αὐτόθι κατοικοῦντες διεκρίνον τοὺς δύο χοροὺς λέγοντες ὁ χορὸς ἔς τὴν Πλάστα, ἐννοοῦντες τὸν μικρόν, ὁ χορὸς ἔς τὸ Σταυρό, ἐννοοῦντες τὸν μέγαν χορόν. Ἡμεῖς διακρίνομεν ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐν γένει χορῶν λέγοντες ὁ χορὸς τῆς Παλαιᾶς χώρας, ἐννοοῦντες τὸν μέγαν μόνον χορόν, διότι αὐτὸς ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπως λέγομεν καὶ τραγούδια τῆς Παλαιᾶς χώρας, ἐννοοῦντες τὰ τηροῦντα τὸ γνήσιον Αἰγινήτικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα. Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶπω, ὅτι οἱ τοιαῦτα νῦν μεταχειριζόμενοι μετέτρεψαν εἰς τὸν νῦν κρατοῦν ἰδίωμα, ὡς εὐκόλως ἐννοούμενον.

τὸ διατί τοῦτο οὕτως ἐγένετο; Εἶνε πιστεύω γνωστὰ τὰ παλαιὰ ἀγνὰ Ἑλληνικά ἔθιμα.

Τὰ μουσικὰ ὄργανα Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον δὲν ἐθεωροῦντο ἀπαραίτητα μουσικὰ ὄργανα, ὅσα ἐν χρήσει ἐν Αἰγίνῃ ἦσαν, τὸ βιολί καὶ λαοῦτο, ἢ ὡς οἱ Αἰγινῆται προφέρουσι *διολί* καὶ *λαβοῦτο*, ἀπαραίτητος ὅμως ἦτο ὁ ἄοιδός (τραγουδιστής) μὲ τὸ *ντέφι* του. Ἐὰν τυχὸν παρευρίσκοντο ἐκεῖ τοιοῦτοι ὄργανοπαῖκται καὶ ἡ πλειοψηφία τῶν χορευτῶν τὸ ἀπῆ-τει, ἐτοποθετοῦντο μετὰ τοῦ ἄοιδοῦ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ κύκλου.

Τὰ τραγούδια Ὅταν εἶχον πλέον ὅλοι συναθροισθῆ ἐν τῇ πλατείᾳ, ὁ ἄοιδός κρούων τὸ *ντέφι* του ἔδιδε τὸ σύνθημα νὰ πιασθῶσιν εἰς τὸν χορὸν καὶ ἤδε ἢ μᾶλλον ἐρραψῶδει πρῶτον τὸ ἐξῆς τραγούδιον:

Καὶ χορὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς

*Τσαὶ ᾿ς τοὺς οὐρανοὺς ἀπάνω
γίνεται χορὸς μέγας,
γίνεται χορὸς τσαὶ σκόλη
τσαὶ χορεύουν οἱ Ἀποστόλοι.*

5 Ὁ Θωμᾶς παίζει τὴν λύρα,
Γιάκωβος τὴν ψαλιτήρα·
σοῦρν' ὁ Πέτρος τὸν Ἀνδρεῖο,
ὁ Ματθίος τὸ Ζαχαρίο.

καὶ εἶτα τὰ ἐπόμενα τραγούδια:

Ζητεῖται καὶ θεία βοήθεια
εἰς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμίας.

*Ἄρχιτσε, καρδιὰ τσαὶ γλῶσσα,
σούντουχε τσαὶ σὺ καμπόσα.
Τὸ λοιπὸν τσαὶ σύ, Θεέ μου,
κάνε τσαὶ βοήθητσέ μου·*

5 φώτισέ το τὸ πουλί μου,
τὴ ζωὴ τσ' ἀπαντοχὴ μου,
νά με λυπηθῆ τσ' ἐμένα,
ποὺ εἶμ' ὀρφανὸ ᾿ς τὰ ξένα.

Τὰ ἐξ ἀγάπης παθήματα

- Ὅσοι τὸ χορὸν κρατεῖτε,
φηκραστῆτέ μου νὰ ζῆτε,
νὰ σᾶς πῶ τσαὶ νὰ σᾶς ψάλω
ἀπὸ τοὺς δασκάλους κάλλιο·
- 5 νὰ σᾶς πῶ τὰ γινομένα
τσαὶ τὰ προεπερασμένα,
τσεῖνα πού 'χω παθημένα
νὰ σᾶς πῶ γιὰ τὴν ἀγάπη,
πού παθα πολλὰ γιὰ δαύτη·
- 10 νὰ σᾶς πῶ γιὰ μία κόρη,
πράσινο φουστάνι ἐφόρει.
'Απόντας τὴν ἀγάπηκα,
σὰν τὸν ἀράπ' ἐμαύρικα·
ἢ πολλή της ἢ ἀγάπη
- 15 ἔρρηξέ με 'ς τὸ κρεβάτι,
τσαὶ πολλοὺς γιατροὺς ἐφέρα
μέσ' ἀπὸ τὴν Ἑγγλητέρα,
γιὰ νὰ ἰδοῦνε τὴν ἀστένεια,
πού παθα, κόρη, γιὰ σένα.
- 20 Κανεῖς γιατρὸς δὲν ἠμπορεῖ
τὴν ἀρρωστιά μου ν' τὴν εὐρῆ.
Μά νας γιατρὸς βασιλικὸς
ἐχτὲς ἐπέρατ' ἀπὸ δῶ,
γίνῃ 'ς τὸμ πόνο μου γιατρός.
- 25 «Τί εἶνε σένα ἢ ἀρρωστιά σου;
μιά μορφή 'ς τὴ γειτονιά σου·
τ' ἂν δὲμ προβάλη ν' τὴν ἰδῆς,
ἄδικα θὲ λὰ χαθῆς.»
Νά την πού ρχετ' ἀπὸ πέρα
- 30 μὲ τὴ ζουρμπετιὰ 'ς τὰ χέρια.

Ὁ παλαιὸς περιηγητής.

- Τσ' ἀφ' τὴμ Πόλῃ κατεβαίνω
'ς τοῦ Μπεζήρ-Ταρσῆ διαβαίνω.
'Σ τοῦ Μπεζήρ-Ταρσῆ τὰ μέρη
ἔκαμ' ἓνα καλοτσαίρι,
- 5 εἶδα σπίτια τσαὶ σαράγια

- τσαὶ ἀυλαῖς μὲ σουντριβάνια,
 κάθονται μέσα τσουράδες
 κοριτσάκια τσαὶ νουφάδες.
 Μά βρα τσ' ἓνα γεροντάτσι
- 10 τσαὶ δὲμ πίνει τὸ κρασάτσι,
 τὸ γλυκὸ κρασί δὲ πίνει
 τσαὶ τὸ μπροῦσκο δὲν τ' ἀφίνει·
 μά χει πέντε δεχατέραις,
 ἄσπραις σὰν ταῖς πελιστέραις,
- 15 ὄντες στολιστοῦν τσ' ἀλλάξουν,
 πού χουν μάτι ἄς τοῖς λογιάζουν.
 Ἡ μιὰ τσεντάει τσ' ἄλλη φαίνει
 τσ' ἡ ἄλλη τὰ μασούρια βαίνει,
 μὰ ἡ μιὰ δουλειὰ δὲμ πιάνει,
- 20 μόνε τὰ τραούδια βγάζει.

Αἴτησις ἀδείας ἐκλογῆς.

- Κορικατσα τοῦ τσαιροῦ σας
 νά με βάνετε 'ς τὸ νοῦ σας,
 νά με βάνετε 'ς τὴ μέση,
 νὰ διαλέξ' ὅποια μ' ἀρέση.
- 5 Νὰ φιλήτσω τὴ Μαρία
 πού χει τὰ ξανθὰ μαλλία,
 νὰ φιλήτσω τὴ Σταθούλλα
 πού χει τὰ φλουριὰ κουμούλια,
 νὰ φιλήτσω τὴν Ἑρήνη,
- 10 πού τσουμᾶται 'ς τὸ τσουλίμι.

Ἐκ τοῦ χρόνου τοῦ μακροῦ ἢ μικροῦ τῆς διαρκείας τῆς τοποθετήσεως τῶν χορευτῶν ἐξηρτάτο ἡ ῥαψωδία ὄλων ἢ τινῶν τῶν τραγουδίων τούτων. Ἡ τακτοποίησις τῶν χορευτῶν ἐγένετο ὑπ' ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, εἰδημόνων τῶν τοῦ χοροῦ, ἐκάστου τακτοποιοῦντος τοὺς τοῦ φύλου του. Ὄταν δὲ πλέον ἐτελείωνεν ἡ ἐργασία αὕτη καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσωσι τὸν χορόν, ὁ ἐκεῖ παρευρισκόμενος ἱερεὺς, ὅστις προηγουμένως εἶχε τελέσει ἐν τῷ ναῷ πᾶν ὅ,τι ἡ ἐκκλησία ὀρίζει νὰ τελεῖται κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ἐξήρχετο πρὸ τῆς θύρας τοῦ ναοῦ καὶ ἔψαλλε τὸ «Χριστὸς ἀνέστη», μεθ' ὃ ἀμέσως ὁ ἀοιδὸς ἤρχετο ᾄδων ἐν ἐκ τῶν

ὑπολοίπων τραγουδιών⁵, οἱ δὲ χορευταὶ ἐχόρευον συμφώνως πρὸς τὸν ἦχον⁶ αὐτῶν ἐπαναλαμβάνοντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα.

Ὁ χορὸς οὗτος ἤρχιζεν, ὡς εἶπομεν, τὴν Λαμπρὰν καὶ διήρκει τελούμενος κατὰ τὰς δύο μετ' αὐτὴν ἡμέρας, ἡμέρας ἀργίας, καὶ κατὰ πᾶσαν Πέμπτην τῶν μετ' αὐτὴν τριῶν ἐβδομάδων⁷, κατὰ τὴν κατ' αὐτὸν τὸν χρόνον παρεμπίπτουσιν ἑορτὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς καὶ κατὰ τὰς κατ' αὐτὰς Κυριακὰς μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἂν ἡ Λαμπρὰ ἦτο πρῶτος, ἄλλως μέχρι τῆς τρίτης καὶ τελευταίας Πέμπτης. Εὐθὺς μετὰ τὴν λῆξιν τοῦ χοροῦ ὁ ἀοιδὸς ἐγνωστοποιεῖ τὸν χρόνον τῆς λήξεως τῆς χορευτικῆς ταύτης περιόδου, διότι τοιαύτη τίς πως εἶνε, φωνῶν τὸ τήρημα τοῦ χοροῦ ἢ ἀπλῶς τὸ τήρημα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου! ἂν τότε συνέπιπτεν, ἢ τὴν τρίτη Πέφτη! ἂν τότε. Τήρημα δὲ ἡ λέξις σημαίνει τέρμα.

Εἰς τὸν χορὸν τοῦτον ἐλάμβανον μέρος ὅλοι ἀνεξαιρέτως οἱ

5. Ἐκ τῶν ἐκτεταμένων τραγουδιῶν ὁ ἀοιδὸς ἤδε τμήματα, διότι ἐφιλοτιμεῖτο ὅσον τὸ δυνατόν πολλὰ τραγούδια νὰ ᾄσῃ, διὰ νὰ ἐπιδειχθῇ, διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐπαίνους καὶ ἐγκώμια, ὡς πολλὰ γνωρίζων καὶ διὰ νὰ γεμίσῃ τὴν τσέπην του λιανά. Εἶχε θαυμαστὴν ἐπιτηδειότητα νὰ τεμαχίζῃ τὸ τραγούδιον, νὰ συναρμόζῃ τὰ τμήματά του καὶ νὰ μὴ διακρίνηται ἡ πρᾶξις του. Εἰς τοῦτο δὲ φυσικὰ ἐβοήθει αὐτὸν πολὺ καὶ ἡ ἄγνοια τοῦ τραγουδίου ὑπὸ τῶν πλείστων χορευτῶν.

6. Τὰ τραγούδια ταῦτα ἔχουσιν ἰδιὸν τινα ἦχον κατάλληλον εἰς χορὸν καὶ μετὸν ἦχον τοῦτον ἐτραγουδοῦντο μόνον κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, εἰς πᾶσαν δ' ἄλλην, ἂν τις ἐτραγουδεῖ μετὰ τοῦτον, ἀμέσως ἤκουε· *μὰ τί, Λαμπρὴ μᾶς ἔφερες*. Κατὰ τὸν ἐν τῇ ἑορτῇ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου γινόμενον χορὸν πρῶτον τραγούδιον, ὃ ὤφειλε νὰ τραγουδήσῃ ὁ ἀοιδός, ἦτο τό: «Τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὸ θαῦμα».

7. Τὰς τρεῖς Πέμπτας τῶν τριῶν μετὰ τὴν Λαμπρὰν ἐβδομάδων τηροῦσιν οἱ Αἰγινῆται ὡς ἑορτὰς καὶ συνεπῶς οὐδεμιᾶς ἐργασίας ἰδίᾳ ἐν τοῖς ἀμπελῶσιν ἐπιλαμβάνονται. Τοιοῦτο ποιοῦσι ἐκ φόβου μὴ ἄλλως προσβληθῶσιν αἱ ἀμπελοὶ ἀφ' τὸ σκαθάρι ἢ ἀσκαθάρι. Τοῦτο δὲ εἶνε μικρὸς κίνθαρὸς ἐπιπίπτων ἐν μεγάλῳ πλήθει εἰς τὰς ἀμπέλους καὶ κατατρώγων τὰ πρόσφατα τρυφερὰ φύλλα καὶ τοὺς τρυφεροὺς βλαστοὺς τοῦ κλήματος ὡς καὶ τὰς νεωστὶ σχηματισθείσας ῥᾶγας τῆς σταφυλῆς. Ἐρωτήσας πότε, πῶς καὶ ὑπὸ τίνος καθιερώθη τοῦτο, ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν: *ἔτσι τὸ ἠῦραμε*, ὅπερ δηλοῖ ὅτι εἶνε παναρχαία συνήθεια, ἣτις ὁμως ἤρχισεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταργουμένη. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἀναφέρω, ὅτι κατὰ τὰς τρίτας ταύτας Πέμπτας νερὸν ἀπὸ πηγῆν ἢ φρέαρ δὲν φέρουσιν εἰς τὴν οἰκίαν οὔτε σαρῶνους ταύτην, ἀλλὰ ταῦτα πρέπει νὰ γίνωσι τὴν προηγουμένην ἡμέραν. Τοῦτο φυλᾶνι γιὰ τοὺς σκλιπῶνους. Ἔστι δὲ σκλιπῶνας (κνίψ) μικρὸς μύρμηξ ἐπιπίπτων παμπληθῆς καὶ κατατρώγων σῦκα, μέλι καὶ ἐν γένει γλυκίσματα καὶ ἄρτους.

κάτοικοι τῆς πολίχνης, τοῦτο δὲ λέγω οὕτως λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν τότε κοινωνικὴν κατάστασιν. Κατὰ ταῦτα προεστῶτες, ἀρχόντοι καὶ ἄλλοι ὀπωσδήποτε ἐξέχοντες ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ, πτωχοί, ἐργατικοὶ κ.τ. συμμετεῖχον ὅλοι ἀδιακρίτως τοῦ χοροῦ καὶ συνεχόρευον, ἦτο ἄρα χορὸς δημοκρατικός.

Αἱ ἔνδυμασίαι Τὸ θέαμα τοῦ χοροῦ ἦτο πράγματι μεγαλοπρεπέστατον, γραφικώτατον καὶ εἰς τοῦτο συνετέλει ἡ μεγίστη εὐρύτης τοῦ κύκλου τοῦ χοροῦ καὶ αἱ τῶν χορευόντων ἔνδυμασίαι, οὐ σμικρὸν δὲ καὶ ἡ τοποθεσία, ἐν ἣ ἔτελειτο. Τῶν χορευόντων οἱ τῆς ἀνωτέρας τάξεως ἐν γένει ἄνδρες, ἄλλοι ἔφερον *τσουμπέδες*, ἄλλοι *φουφούλαις βράκαις*, ὧν τινες μεταξίνας⁸, ἰδίᾳ χρώματος ἐρυθροῦ, ἢ ἐξ ἐρέας, ἃς ἐκάλουν *σαλβάρια*, χρώματος μαύρου, ἢ ἐρυθροῦ ἢ βαθέος κυανοῦ. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερον *φέσια* ἐρυθρὰ μὲ μεταξίνας *φούντας*, ἃ τινες ἐφόρους ὄρθια, ὡς παπᾶ καλυμμαύχι, ἄλλοι *τσακιστά*. Οἱ τοῖς *φουφούλαις βράκαις* φέροντες ἐνεδύοντο κομψότατα, δὲν ὑστέρουν δὲ εἰς τοῦτο καὶ οἱ τοὺς *τσουμπέδες* φέροντες. Οἱ πενέστεροι ἔφερον μόνον *φουφούλας βράκας βαμβακερὰς καινουργεῖς*. Ἐξ αὐτῶν ἔλειπε μὲν ἡ πολυτέλεια, παρίστατο ὅμως ἡ εὐπρέπεια.

Αἱ δὲ γυναῖκες τῆς ὀπωσδήποτε ἀνωτέρας τάξεως, ἄλλαι μὲν ἔφερον ἐπανωφόρια, *τσουμπέδες*, ἐκ βελούδου χρωματιστοῦ μὲ χρυσαῖς παρυφᾶς, *πιραζέδες*, ἄλλαι δὲ *κοντογούνι*, ἐκ βελούδου ἢ ἐξ ἐρέας μὲ πολλὰ *χάρτζα*, κοσμήματα μετάξινᾳ ἢ χρυσαῖ. Ἐσθῆτα, *φουστάνι*, δ' ἔφερον μετάξινον ἀπλοῦν ἢ χρυσοῦφαντον, περὶ δὲ τὴν μέσην ζώνην μετάξινην ἢ χρυσοῦφαντον, συνδεομένην διὰ δύο πορπῶν χρυσῶν ἢ ἐπιχρῦσων ἢ ἀργυρῶν διαλίθων, σχήματος στρογγύλου ἢ ἐν εἶδει καρδίας. Ἐκ τῶν πορπῶν ἐκρέμαντο ἀλυσίδια πολλὰ φέροντα κόσμημά τι. Τοιαύτας ζώνας φέρουσι νῦν οἱ ἐπίσκοποι ἄνευ ἀλυσιδίων, νομίζω. Ὑποκάμισον ἔφερον μετάξινον ἀραχνοῦφές μὲ *μπιμπίλαν*, εἶδος δαντέλας,

8. Διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς *φουφούλας βράκας* ἐν Αἰγίνῃ σημειῶ, ὅτι αἱ *μετάξιναι* καὶ αἱ ἐξ ἐρυθροῦ χρώματος ἐν γένει κατηργήθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη τὸ ἔνδυμα τοῦτο σχεδὸν καθολοκληρίαν ἐξέλειπε. Πρῶτος ἐνδυθεὶς κατὰ τὸν σημερινὸν εὐρωπαϊκὸν τρόπον, ἢ ὡς λέγουσιν ἐνταῦθα ἐνδυθεὶς στενὰ ἢ *φράγκικα*, ἦτο ὁ ἐμὸς πατήρ.

έστολισμένον, ἥτις διεφαίνετο περί τὸν τράχηλον καὶ τὸ στήθος, ὃ ἐκάλυπτον μὲ τὸ πεστεμάλιον.

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔφερον μικρὸν ἐρυθρὸν φέσιον, ντάλ-φεσάκι καλούμενον, ἂν καλῶς ἔχω σημειώσει, ὃ περιέδεον διὰ μεταξίνου μανδηλίου καὶ ἐπ' αὐτοῦ μετὰ μεγίστης χάριτος περιέδεον τοὺς μακροὺς πλοκάμους, πλεξίδας ἢ πλεξούδας, τῆς κόμης, ὅπως ἐσυνήθιζον τότε νὰ πλέκωσι ταύτην καὶ ἄνωθεν τοῦ φεσίου ἔθετον τὸν τζεβρὲν ἢ μπόλιαν, μανδηλίον μεταξίνον κεντητὸν ἀπλῶς ἢ χρυσοκέντητον. Ὑποδήματα ἔφερον κουντούρας ἐκ βελούδου, ἰδίᾳ ἐρυθροῦ, ἢ ἐξ ἐρέας χρυσοκεντήτους. Χρυσᾶ κοσμήματα ἐσυνήθιζον νὰ φέρωσι σκουλαρίκια ἢ σκωλαρίκια (ἐνώτια), γκόλφια (ἐγκόλπια), μπελεντζίκια (βραχιόλια, ψέλια), γιορντάνια (περιδέραια), δαχτυλίδια ἐν ἀφθονίᾳ. Τὰ κοράσια τῆς ἀνωτέρας τάξεως μόνον τὸν τσουμπὲν δὲν ἔφερον, τὸν δ' ἄλλον ἱματισμὸν σχεδὸν ὁμοίον, ὡς ἀνωτέρω περιεγράφη. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἢ ἔφερον τὸ φεσάκι ἢ ἄνευ αὐτοῦ ἔρριπτον ἐν μανδηλίον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, οὐ τὰ ἄκρα ἐκρέμαντο ἐπὶ τοῦ στήθους, ἢ ἄφινον τοῦτο καὶ ἐπιπτεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ τὰ ἄκρα του ἐπὶ τοῦ στήθους ἢ οὐδὲ τοῦτο. Ἡ κόμη ἐπλέκετο εἰς δύο πλοκάμους καὶ ἐκρέματο ὀπισθεν. Αἱ ἐνδυμασίαι τῶν γυναικῶν τῆς κατωτέρας τάξεως ἦσαν οὐχὶ πολυτελεῖς ὡς αἱ τῶν τῆς ἀνωτέρας. Ἐκ τούτων ἔλειπεν ὁ τσουμπὲς, ἔλειπε τὸ βελούδον, τὰ χρυσοκέντητα, ὁ ἀφθονος χρυσοῦς κόσμος, ἀλλὰ τὸ ἐξ ἐρέας κοντογούνι, τὸ μαλλίον, ὁ βάμβαξ, κάπου κάπου καὶ μέταξα, ὁ ἄργυρος καὶ ὀλίγος χρυσὸς δὲν ἔλειπον, ὡς καὶ ἡ φιλοτιμία νὰ παρουσιασθῶσιν εὐπρόσωποι εἰς τὸν χορὸν καὶ νὰ παρουσιάζωνται ἐν γένει ταῖς καλαῖς ἡμέραις τοιαῦται.

Ἐκτός τούτου, τῶν ῥυθμικῶν κινήσεων τῶν ὀρχουμένων, τῆς ψδῆς, τὸν θεώμενον ἕτερπεν ἀκούόμενος καὶ εὐρυθμὸς τις κρότος, ὃν ἐποίουν τὰ ἐκ τῶν ζωνῶν τῶν γυναικῶν κρεμάμενα ἀλυσίδια συγκρουόμενα πρὸς ἄλληλα καὶ αἱ κουντοῦραι αὐτῶν, πλήττουσαι τὸ ἔδαφος κατὰ τὴν ὀρχησιν καὶ ὡς ἐκ τῆς κατασκευῆς των ἐλαφρῶς καὶ τὸν πόδα. Ὁ χορὸς διήρκει μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου.

Τὸ ἔθος τοῦτο τοῦ χοροῦ διετηρήθη καὶ μετὰ τὴν μετοίκησιν τῶν κατοίκων εἰς τὴν σημερινὴν πόλιν. Ὁ χορὸς ἐν ταύτῃ

9. Πεστεμάλι ἦτο τετράγωνον τεμάχιον ὑφάσματος μεταξίνου ἢ μῆ, κεντημένου ἀπλῶς ἢ χρυσοκεντήτου.

εγίνετο, ὅπως καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ χώρᾳ, καὶ ἐτελεῖτο ἐν πλατείᾳ
κειμένη πρὸς Β. τοῦ ναοῦ τῆς Μητροπόλεως καὶ ἐγγὺς αὐτοῦ ἢ
ἐν τῇ συνοικίᾳ τῆς πόλεως Βάρδια καὶ ἐξηκολούθησε νὰ γίνηται
μέχρι τοῦ ἔτους 1863, ὅτε πλέον καὶ ἔπαυσε. Ἡ ἀφορμὴ τῆς
διακοπῆς τοῦ προῆλθεν ἐξ ἀτόπων, ἃ προεκλήθησαν ἐκ ξένων
ὕπεισδυσάντων εἰς τὸν χορὸν καὶ ἐξ ἀνοικείου συμπεριφορᾶς
τοῦ τότε δημάρχου πρὸς τοὺς χορεύοντας. Ἐπ' ἐσχάτων τῶν
ἡμερῶν ἐπεχείρησάν τινες νὰ ἐπανασυστήσωσι τὸν χορὸν τοῦ-
τον, ἀλλ' οἱ κόποι των καὶ αἱ προσπάθειαι των ἀπέβησαν φροῦ-
νὴν κοινωνικὴν κατάστασιν καὶ συνθήκας. Ἄλλοι καιροί, ἄλλα
ἤθη! Ὁ ψευδοπολιτισμὸς ἐρριζώθη καὶ ἐνταῦθα, τὰ δὲ ἔργα του
μεγάλα.

Τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα καὶ ἐν γένει ἡ κοινωνικὴ κατάστασις τῶν
κατοίκων τῆς Παλαιᾶς χώρας περιγράφονται ὑπὸ τῶν γερόντων
διὰ ζωηροτάτων χρωμάτων καὶ ἐξαίρονται συγκρινόμενα πρὸς
τὰ νῦν κρατοῦντα εἰς ὑψιστον βαθμόν. Ὁ δὲ χορὸς οὗτος, ὅστις
σήμερον καλεῖται χορὸς τῆς Λαμπρῆς τῆς Παλαιᾶς χώρας ἢ χορὸς
τῆς Παλαιᾶς χώρας, ἐκθειάζεται καὶ οἱ περὶ αὐτοῦ ἐνθουσιωδῶς
ὁμιλοῦντες κλείουσι τὴν ὁμιλίαν των διὰ τοῦ διστίχου τοῦδε:

*Τῆς Παλαιᾶς χώρας ὁ χορὸς ἦταν γλυκὸς σὰν μέλι,
Γιατὶ τὸν ἐχορεύανε κορίτσια σὰν ἀγγέλοι.*

